

- 2** Från gästredaktionen: Om engagemang, motstånd och omsorg på den mindre orten
Katarina Giritli Nygren och Linda Sandberg
- 8** Frispel: Kommunala nyckeltal och brinnande chatt-trådar. Berättelsen om det kvinnliga medborgarinitiativet Krokoms Växtkraft
Kristina Ernehed, Susanne Kvarnlöf, Anna Olofsson Frestadius, Jenni Skarp Andersson och Sara Svedenmark
- 15** ”När var strejken?” Minnet av Algotssömmerskornas kamp, Västerbotten 1972–1986
Johanna Overud
- 37** Frivilligengagemang och motståndspraktiker. Landsbygder, genus och protester i Norrlands inland
Anna Sofia Lundgren och Angelika Sjöstedt
- 60** Frispel: I mötet med en protestaktion. Makt och mobilisering för vård i landsbygd
Elin Nordin
- 69** Nedläggningen av BB Sollefteå. Känslor, rumslighet och motstånd
Emelie Larsson
- 89** ”Vi gör det på vårt sätt”. Pride på *bygd, av-urbanisering och de-centrering av hbtq-frågor
Anna Olovsdotter Lööv
- 114** Frispel: Byavägen under asfalten
Annelie Bränström Öhman
- 124** Recensioner
- 130** Sveriges genusforskarförbund

OM ENGAGEMANG, MOTSTÅND OCH OMSORG PÅ DEN MINDRE ORTEN

Forskning och föreställningar om sociala rörelser inbegriper ofta urbana normer. Det är i staden som framsteg och utveckling antas ske och likaså antas det ofta vara där social mobilisering sker. Sådana föreställningar är dock till för att utmanas och i sin avhandling om lokalt engagemang och motstånd mot sjukvårdens omstrukturering gör Desirée Enlund (2020) just det. Hon visar att aktivism inte bara är ett storstadsfenomen, så som det ibland föreställs. I städer betraktas sociala rörelser som aktivism, men byalag och byarörelser som finns på glesbygden ses inte som politiska rörelser på samma sätt. Detta till trots finns en lång historia av protester mot arbetsvillkor, nedläggningar och olika former av exploatering (till exempel Ådalen 31, stora gruvstrejken 1969–1970, Doroteaupproret, gruvprotester och BB-ockupationen i Sollefteå). Vid sidan av detta finns också andra sociala och kulturella uttryck för organisering i syfte att främja den lilla ortens överlevnad. Det kan handla om att välkomna nya invånare till orten och samtidigt ta ställning mot rasism och/eller att verka för gemenskap (till exempel Hej främling! och lokala tillsammansrörelser) där bilden av den lilla orten eller landsbygden som en plats att leva och bo på är central.

På senare år har vi sett hur missnöjet med nedläggningar och vad som upplevs som en skev resursfördelning tagit sig uttryck i växande protester, där kritik ofta riktats mot det storskaliga urbana som norm (Larsson 2018; Enlund 2020). Malin Rönnblom skriver i en artikel om platsens politik (2016) att ett görande av landsbygden också innebär ett görande av dem som bor där. Hon menar att två subjektpositioner framträder: hjältarna och stackarna. Hjältarna som engagerar sig och löser situationen utan stöd från det offentliga medan stackarna väntar på att något ska hända. Den subjektposition som dock inte är tillgänglig är den att vara vilken medborgare som helst, att vara vanlig. Rönnblom menar att det handlar om att ikläda sig hjälterollen och visa att det är möjligt att bo kvar. Med detta temanummer med fokus på engagemang på den mindre orten bidrar också vi till att lyfta fram hjälterollen, men vi vill även problematisera den. Den lilla ortens frivilliga engagemang är inbegripet i rumsliga maktasymmetrier. Att

problematisera den lilla ortens lokala engagemang genom feministisk teori gör det också möjligt att problematisera den urbana utgångspunkten både i studier av engagemang och av motstånd, men även inom den feministiska teorin i sig. Vi menar att likaväl som den genusteoretiska kunskapsproduktionen har viktiga bidrag att göra till studier av de små orternas genusrelationer så kan de maktasymmetrier som reproducerar det urbana som utgångspunkt, även inom det genusteoretiska fältet, belysas och utmanas.

Den lilla orten blir företrädesvis perifer genom att den marginaliseras i såväl politiska som ekonomiska processer och alltså inte (enbart) på grund av sin rumsliga position. Utifrån ett sådant perspektiv utgör den lilla orten en plats varifrån en kamp för ett lokalt område kan ta sin utgångspunkt och där ett ifrågasättande av en centraliserad makt blir väsentligt (Forsberg 2010). Tidigare studier av organiserat engagemang och motstånd där den territoriella kontexten fått ta plats i analysen visar att den har betydelse. Studier av motståndskamper med svensk landsbygd eller glesbygd som arena (till exempel Forsberg 2010; Sjöstedt Landén och Fotaki 2018) visar att dessa kamper inte är isolerade från omvärlden utan är en del av sin samtid och därför inte kan frikopplas från begrepp som urbanisering och globalisering. Att sådana kamper ändå ofta framstår eller framställs som lokala angelägenheter har visat sig kunna innebära svårigheter för mobiliseringen av motstånd. Dessa studier visar också att kamperna sällan bara består av lokala aktörer utan ofta också av tillresta eller medialt aktiva sympatisörer som inte befinner sig i det omedelbart lokala sammanhanget (se till exempel Sjöstedt Landén 2014). Sammantaget visar denna forskning på behovet av att sätta in motståndsstudier i större skeenden liksom behovet av att analysera vems eller vilkas berättelse(r) om engagemang, kamp och framtid som tar plats i olika skeden; vilka representationer som får betydelse för att mobilisera motstånd, både på plats och på distans; och vilka berättelser om historia, samtid och framtid som skapas vid sådana konfliktpunkter (jämför Lundgren och Nilsson 2018; Sjöstedt 2021).

Genom att samla bidrag som på olika sätt diskuterar betydelser av engagemang, motstånd och omsorg på mindre orter vill vi med detta temanummer utmana det urbana tolkningsföreträdet kring social mobilisering. Hösten 2019 gick vi ut med ett öppet *call for papers* och de flesta bidrag som kom in kommer från och handlar om norra Sverige. Detta är i sig också intressant då vi med detta nummer därmed också diskuterar periferi i relationen stad och land, men även i termer av att norra Sverige är och görs till periferin. Gemensamt för de texter vi samlat i detta temanummer är att de på olika sätt belyser det faktum att på den mindre orten blir engagemang, motstånd och omsorg tätt sammankopplade. Motståndet är ett svar på en faktisk utsatthet och visar särskilt hur görandet

av periferin inte bara är diskursivt utan får högst reella konsekvenser. Likaså påvisar bidragen att genom engagemang förhandlas också bilden av platsen, vad platsen är och bör vara. Engagemanget beskrivs ofta som en nödvändighet både för den egna tillvaron och för platsens överlevnad samtidigt som det utgör en protest mot en oönskad samhällsutveckling. Engagemanget, motståndet och omsorgen på den mindre orten görs också på många sätt i relation till det urbana och i relation till konkurrens om resurser (se till exempel Bygdell 2014).

Temanumret inleds med ett frispel som utifrån det egna engagemanget tydligt synliggör klyftan mellan land och stad. Här får vi följa med till Krokoms kommun i Jämtland, en kommun som beskrivs kämpa i motvind. Författarna Kristina Ernehed, Susanne Kvarnlöf, Anna Olofsson Frestadius, Jenni Skarp Andersson och Sara Svedenmark från Krokoms Växtkraft – ett kvinnligt medborgarinitiativ – berättar om hur ett engagemang som tändes av en skolutredning har växt sig starkt och hur de genom initiativet fortsätter att väcka engagemang, reaktioner och frågor. Författarna från Krokoms Växtkraft beskriver hur deras engagemang blev ett svar på en beskrivning av deras värld som de inte kunde skriva under på. Att de var tvungna att engagera sig för att kunna leva de liv de valt. Detta tema utvecklas vidare i den efterföljande artikeln av Anna Sofia Lundgren och Angelika Sjöstedt, där författarna beskriver engagemang som en nödvändighet för att kunna leva på landsbygden. Studien bygger på ett omfattande etnografiskt fältarbete och materialet inkluderar olika typer av engagemang, alltifrån relativt oorganiserade hjälpinsatser till deltagande i organiserade protester. Studien visar hur människors frivilligengagemang tycks vara inskränkt i berättelser om genus och klass men också hur såväl traditionella rurala självbilder som nyliberal diskurs utgör förgivettagna och politiserade grunder för de berättade engagemangen.

För att förstå den rurala platsens betydelse för de sätt på vilka gemensamma och kollektiva berättelser om motstånd relaterar till genus och klass behövs också blickar bakåt. Johanna Overud står för nästa artikel som fokuserar sömmerskornas kamp för sina jobb vid konfektionsföretaget Algots Nord på 1970-talet. Studien bygger på tillbakablickar på 1970-talets händelser från olika tidpunkter och utifrån arkivmaterial, mediematerial och intervjuer med före detta sömmerskor synliggörs lokala berättelser om upplevelser av makt. Dessa upplevelser kopplas samman med den västerbottniska lokalorten och maktförhållandet mellan centrum och periferi.

Nästa frispel kommer från Elin Nordins möte med en protestaktion när hon under 2017 åkte till Ådalen för att studera ådalsbornas protester och upplevelser utifrån nedskärningarna på Sollefteå sjukhus. Fokus ligger på informanternas röster och visar på såväl engagemang och kraft som gemenskap i de lokala rörel-

serna. Efterföljande artikel av Emelie Larsson handlar också om nedläggningen av BB Sollefteå. Med avstamp i de gravidas egna upplevelser och känslor använder Larsson nedläggningen av BB Sollefteå för att förstå en pågående periferaliseringprocess som understöds av patriarkala och ekonomiska maktstrukturer. Studien visar hur de intervjuade, i skärningspunkten mellan att vara kvinna och boende i Norrlands inland och därigenom placerade i den politiska periferin och i utkanten av regionens ekonomiska kalkyl, försöker motstå beslutfattares upplevda agenda att ”stänga ner” Sollefteå bland annat genom att stanna kvar och visa att det föds barn på orten.

Temat om att engagera sig och utöva aktivism utifrån den egna ortens förutsättningar återkommer i Anna Olovdotter Löövs artikel ”’Vi gör det på vårt sätt’. Pride på *bygd, av-urbanisering och de-centrering av hbtq-frågor”. Med utgångspunkt i etnografiskt material från en pridefestival på landsbygden utforskar Olovdotter Lööv landsbygden som arena för hbtq-aktivism. Studien visar hur arrangörerna av Pride på *bygd, och festivalen i sig, är lokaliserad i flera olika diskursiva ”rum” på samma gång. Pride på *bygd representerar ett paradoxalt rum för förändring av Pride och hbtq-aktivism med utgångspunkt i *bygd. Genom att artikulera en önskan att göra det ”på vårt sätt” synliggörs hur Pride, och hbtq-aktivism generellt, är konstruerat utifrån urbana normer med det urbana rummet som utgångspunkt. Att som forskare försöka värja sig mot just det urbana rummet och det urbana tänkandet som utgångspunkt reflekterar därefter Annelie Bränström Öhman över i numrets sista frispel. I antologin *Feminisms and Ruralities* av Barbara Pini, Berit Brandth och Jo Little, som recenseras av Chris Hudson i detta temanummer, lyfter författarna fram att genusforskning, precis som mycket annan forskning, har den urbana blicken som utgångspunkt. Både feminism och det rurala är komplexa och omstridda begrepp. Hudson menar att antologin, även om den har ett förhållandevis ensidigt fokus på det globala nord, visar hur feministisk forskning kan bidra till studier av det glesta och det rurala. Det är såklart viktigt och det är också en del av vår ambition med detta temanummer, men det är inte allt, vi vill här också visa att, precis som Annelie Bränström Öhman skriver, glesheten (eller byn) kan utgöra en alternativ optik att ta i bruk för att återställa synfältet och synliggöra det urbana vaneseendets döda vinkel.

Katarina Giritli Nygren och Linda Sandberg, gästredaktörer

Referenser

Bygdell, Cecilia (2014) *Omsorgsfull landsbygd: rumsliga perspektiv på åldrande och omsorg på den svenska landsbygden*. Diss. Uppsala universitet. Uppsala: Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund.

Enlund, Desirée (2020) *Contentious countrysides: social movements reworking and resisting public healthcare restructuring in rural Sweden*. Diss. Umeå: Umeå universitet.

Forsberg, Anette (2010) *Kamp för bygden: en etnologisk studie av lokalt utvecklingsarbete*. Diss. Umeå: Umeå universitet.

Larsson, Emelie (2018) (De)politicising pregnancy-related risk: gender and power in media reporting of a maternity ward closure. *Health, Risk & Society* 20(5-6): 227-240.

Lundgren, Anna Sofia, Nilsson, Bo (2018) Civil outrage: emotion, space and identity in legitimisations of rural protest. *Emotion, Space and Society* 26: 16-22.

Rönblom, Malin (2016) För en platsens politik. *Glänta* nr 3-4: 65-69.

Sjöstedt Landén, Angelika (2014) Gruvboom och gruvkamp. *Kulturella Perspektiv - Svensk etnologisk tidskrift* 23(1): 13-21.

Sjöstedt, Angelika (2021, kommande) Taking to the woods: towards decentralized research in protest movements. Mitchell, Claudia, Giritli Nygren, Katarina och Moletsane, Relebohile (red) *Where am I in the picture? Researcher positionality in rural studies*. University of Toronto Press: Toronto.

Sjöstedt Landén, Angelika, Fotaki, Marianna (2018) Gender and struggles for equality in mining resistance movements: performing critique against neoliberal capitalism in Sweden and Greece. *Social Inclusion* 6(4): 25-35.